

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

Articulus II. An, & quomodo demonstrari possit, Deum esse?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73455](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73455)

tis, abstrahendo adhuc à reali exercitio existentia, eamque solum relinquendo in esse apprehenso, quia de hoc ipso explicito conceptu Deitatis nondum habet evidentiam, quod à parte rei & exercitè ita se habeat: ideoque cum tribuit DEO in apprehensione existentiam signatam, potest adhuc de ipso negare existentiam exercitam, & dicere cum insipiente: *non est DEVS*. Ubi nulla est contradictio: neque enim est affirmatio & negatio ejusdem de eodem secundum idem.

10. Oppones tertio. Hæc propositio, *DEVS est colendus*, seu primum principium Synderesis est per se nota quoad nos: ergo etiam hæc inclusa: *DEVS est*. Respon. neg. consequent. nam illa propositio, *DEVS est colendus*, pertinet ad intellectum practicum, in quo ut sit per se nota quoad nos, sufficit quod in & per eundem intellectum practicum hæc inclusa: *DEVS est* non probetur; quamvis non nisi per discussum intellectus

speculativi, qui practico præsupponitur, in notitiam venerit.

Obijcies quartò. Contra rationem conclusionis primæ. *DEVM esse Trinum*, non est per se notum quoad se, & tamen Trinitas est de ratione DEI: ergo etiam si existentia sit de ratione DEI, non sequitur, DEVM existere esse per se notum quoad se. Respondent primò Bannez & Godoy neg. antec. siquidem omnes tres Divinæ Personæ existunt existentia absolutà ipsius essentia Divinæ, ut habet S. D. q. 28. a. 2. Responderi potest secundò. neg. consequ. & paritatem: quia esse DEI tanquam intrinsecè pertinet ad constitutionem Divinæ essentia dicitur de illa in primo modo perfectæ absque indigentia & admissione alicujus medii virtualis: Trinitas autem Personarum præsupponit virtualiter essentiam constitutam, & ex processibus ac relationibus Theologicè probatur.

ARTICULUS II.

An & quomodo demonstrari possit DEVM esse?

S U M M A R I A.

1. Testimonia script. & PP. pro demonstrabilitate esse Divini.
2. Evidentia effectus probat existentiam cause primæ.
3. Fides Divina credit esse DEVM, ut amborem gratia.
4. Per effectus improporcionados causa demonstratur, quoad an est.
5. Qualem cognitionem rei spiritualis possint gignere species in representando materiales.
6. Esse DEI attingitur cognitione inadeguata.
7. Non sequitur naturalis demonstrabilitas Trinitatis.
8. Prima demonstratio ex motu.
9. Quo sensu vivencia moveantur à se?
10. Implicat in moventibus per se subordinatis processus in infinitum.
11. Altera demonstratio ex effectibus.
12. Necessaria realis distinctio inter producents & productum.
13. Prima implicancia circularis causalitatis in infinitum ex causalitate suiipsius.
14. Altera, quod infinitum esset pertransibile.
15. Tertia, quod nulla causa esset completa & efficax.
16. Quarta. Nulla esset sufficiens ad operandum.
17. Instantia ex accidente.
18. Instantia ex instrumento.
19. Infinitum finito additum non mutat predicata essentialia.
20. Quando nam sit diversitas inter partes distributive & collectivè acceptas?
21. Confirmatio ab exemplis.
22. Tertia demonstratio ex contingentiarerum creaturarum.
23. Possibilitas entis necessarij infert existentiam DEI.
24. Quarta demonstratio ex inaequalitate rerum.
25. Quinta ex ordinatissima mundi fabrica.
26. Varietas opinionum de invincibili ignorantia DEI.
27. Nullo casu admittendam suadet S. Script.
28. Et SS. PP.
29. Probat facillimus ascensus à Creaturis.
30. Notitia DEI pertinet ad prima principia honestatis.
31. Varia absurda, que sequerentur ex ignorantia invincibili DEI.
32. Quid dicendum ad Americanam existentiam.

§. I.

Probatur demonstrabilitas existentia Divina.

CONCLUSIO: *DEVM esse est à posteriori ex 1. Creaturis evidenter demonstrabile.* Ita cum S. D. comm. Catholicorum DD. Oppositam S. D. vocat manifestè falsam. q. 10. d. ver. a. 12. & i. contra gentes c. 12. erroniam.

Probatur primo. Ex illo lap. 13. *Amaginitudine enim speciei & creatura cognoscibiliter poterit creator horum videri.* & Rom. 1. *Quod notum est DEI manifestum est in illis, DEVS enim illis manifestavit: invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea, que facta sunt, intellecta conspiciuntur, ubi verba cognoscibiliter videri, intellecta conspici, juxta SS. PP. interpretationem evidentem cognitionem denotant: nam Hier. in citatum Apostoli locum, tam evidenter, inquit, intellecta sunt, ut conspici dicantur.* August. tr. 2. in Jo. *potest inveniri per creaturam Creator evidenter, dicente Apostolo, invisibilia enim ejus &c. S. Maximus cent. 3. c. 1. conspicua creatura clarum probat notitiam, quod sit Creator.* Et D. Anselm. *notum DEI est, quod naturali ingenio sciri potest de DEO.*

Probatur secundò ratione. Quoties est evidens existentia effectus, toties à posteriori est evidenter demonstrabilis existentia causa: sed evidens est existentia creaturarum, seu effectus: ergo à posteriori etiam est evidenter demonstrabilis existentia Creatoris, tanquam cause primæ.

Dices

3. Dices primò. Quod fide divina creditur, non demonstratur; sed *DEVM esse*, creditur fide divinà: ita enim Apostolus Heb. 6. *accidentem ad DEVM credere oportet, quia est.*

Resp. DEUM esse ut autorem gratiæ creditur fide divinà, & ita requiritur ab Apostolo, concedo, DEUM esse, ut autorem naturæ, nego: sic enim potius est præambulum ad articulos fidei.

4. Dices secundò. Nulla causa demonstrari potest per effectum sibi improprietatum, sed omnes effectus creati, ut potè finiti, sunt DEO infinito improprietati, ergo.

Resp. cum eodem S. D. hic a. 2. ad 5. distingo maj: nulla causa perfectè & quoad quid est potest demonstrari per effectum improprietatum, concedo; imperfectè, & quoad an est, nego.

5. Dices tertio. Species in repræsentando materiales non possunt gignere cognitionem rei spiritualis, sed nostræ species, quibus utimur in hoc vita statu, sunt in repræsentando materiales, quia sunt abstractæ à phantasmatibus: ergo non possunt gignere cognitionem DEI. Quod etiam videtur allere- re S. D. in hac. 1. p. q. 88. a. 2. ad ult. ubi dicit: *per similitudines rerum materialium aliquid affirmativè potest cognosci de Angelis secundum rationem communem, licet non secundum rationem speciei; de DEO autem nullo modo.*

Resp. dist. maj. species in repræsentando materiales & habentes modum repræsentandi materialem, non possunt gignere cognitionem rei spiritualis, conc. habentes modum repræsentandi immaterialem, nego maj. & sic distinctâ minore, nego consequentiam. Rursus: Non possunt gignere cognitionem rei spiritualis perfectam, immediatam, & quidditativam, conc. imperfectam, mediatam, & connotativam, quoad an est, nego maj. & patitur distingui consequens: ergo non possunt gignere cognitionem DEI quidditativam conc. connotativam, nego consequ.

Authoritatem Doctoris Angelici exponit Godoyus per *cognosci affirmativè*, intelligi quidditativè, & hanc statui differentiam inter DEUM & Angelos; quòd istos per species à phantasmatibus abstractas aliquo modo quidditativè possimus cognoscere, in quantum videlicet in gradu generico conveniunt cum substantiis materialibus, non autem DEUM: quippe qui nec in physico, nec in logico genere convenit cum substantiis materialibus.

6. Dices quartò. Ubi essentia & esse nec re nec ratione differunt; ibi nulla est differentia inter cognitionem essentia & esse, inter cognitionem *quid est*, & *an est*: sed essentia & esse in DEO nec re nec ratione distinguuntur: ergo cognito esse DEI etiam cognoscitur essentia DEI; atqui hanc demonstrativè non cognoscimus: ergo nec esse DEI.

Resp. dist. maj. si attingatur cognitione quidditativà & adæquatâ, conc. maj. si inadæquatâ & connotativè repræsentante, nego maj. & sic dist. consequens: ergo quidditativè & adæquatè cognito esse DEI, cognoscitur essentia DEI, conc. inadæquatè & connotativè cognito, nego consequ.

Secundò. Ubi essentia & esse nec re nec ratione differunt, tam ex parte rei cognita, quam ex parte modi cognoscendi, conc. maj. si solum ex parte rei

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. I.

cognita non differunt; bene autem in imperfecto modo cognoscendi, nego maj. sed essentia & esse in DEO nec re nec ratione differunt, ex parte rei cognita conc. ex parte modi imperfectè inadæquatè cognoscendi, nego min. & consequentiam.

Dices quintò. Sequeretur, etiam naturaliter demonstrari posse Trinitatem DEI, quod tamen est contra communem. Sequela probatur. Demonstrabilitas esse Divini fundatur in dependentia effectuum creatorum à causa prima: sed etiam humana natura habet dependentiam à Trinitate Divinarum Personarum: ergo etiam naturaliter demonstrari poterit Trinitas Personarum. Minor probatur: Imago habet dependentiam à suo exemplari: sed homo est imago DEI, non tantum ut Unius, sed etiam ut Trini: ergo etiam habet dependentiam à DEO ut Trino. Minorem habet S. D. inf. q. 113. a. 5. ubi docet, *in homine esse imaginem DEI, & quantum ad Divinam naturam, & quantum ad Trinitatem Personarum.*

Resp. neg. sequel. & probat. distingo. Demonstrabilitas esse Divini fundatur in dependentia effectuum creatorum, & ut lumine naturæ cognita, conc. Altiore lumine, nego. Sed etiam humana natura habet dependentiam in ratione imaginis à DEO Trino, ita ut hæc sit altiore lumine cognita, conc. merè naturali, nego min. & consequentiam.

§. II.

Prima demonstratio ex ratione primi moventis.

CONCLUSIO. Evidenter demonstratur existentia DEI ex Philosophico principio, quòd quicquid movetur, ab alio movetur. Ita S. D. q. 2. a. 3. Cujus sententiæ præter ejus Discipulos subscribunt Gronado, Tafolus, Henric. à S. Ignat. alique.

Probat. Si datur motus in rerum natura, tum evidens est dari primum motorem immotum: sed evidens est dari motum: ergo evidens est dari primum motorem, quia omnia moveat ipse immotus: & hic est DEUS. Major probatur: quicquid movetur, ab alio movetur: vel ergo devenitur ad movens immotum: vel inter moventia per se subordinata datur processus in infinitum: sed iste non datur: ergo perveniendum est ad movens immotum.

Veritas hujus axiomatis in eo fundatur, quòd mobile comparatur ad movens, tanquam perfectibile ad suum perfectivum, ut ab illo actum & perfectionem recipiat, quæ caret: unde moveri est reduci de potentia in actum, & motus definitur *actus entis in potentia*. Cum igitur implicet, idem respectu ejusdem formæ simul esse in potentia & in actu, esse perfectum & perfectibile, habere & non habere formam, esse in possessione termini, & ad illum acquirendum tendere, idè etiam necesse est, id quod movetur ad actum obrinendum, moveri ab alio habente actum.

Nèque refert, quòd viventia dicantur moveri à se ipsis: hoc enim tenet, in quantum virtutes & principia motuum vitalium habent in se ipsis, sine tamen præjudicio alterius moventis & applicantis: cum enim movere & operari consequatur ad esse, idè

idè sicut sibi ipsis non sufficiunt ad esse, sed in illo à superiori ente dependent, quod solum sibi sufficit unum, estque actus purus sine admixtione potentia; sic pariter in suis motibus ab alio influente & ad motum applicante dependent, adeoque persilicet inconcussa veritas illius axiomatis: *quicquid movetur, ab alio movetur.*

10. Nunc alterius quoque axiomatis veritas, quod in moventibus per se subordinatis non datur processus in infinitum, est dilucidanda. Si daretur infinitus circulus mobilium & moventium, abique aliquo motore immoto, tunc idem respectu ejusdem, saltem mediata, esset in actu & potentia; nam ipsum movens virtutem movendi haberet dependenter à suo mobili; quod cum involvat implicanciam, deveniendum est ad movens immotum & immobile, quod eo ipso, quia non est mobile & perficibile ab alio perficiente & actuante, est actus purus & ens à se. Præterea: Non est possibilis processus in infinitum in causis efficientibus; ergo nec in moventibus per se. Antec. & ratio paritatis clucescet ex §. seq.

§. III.

Secunda demonstratio per viam causalitatis effectiva.

11. **CONCLUSIO.** *Ex eo, quod evidenter datur cause producentes & effectus producti, evidenter inferitur admittendam esse causam improductam, & ens à se, b. v. DEVM.* Ratio est: quando in causis per se subordinatis non potest dari processus in infinitum: tunc deveniendum est ad causam primam improductam: sed in causis per se subordinatis non potest admitti processus in infinitum, ergo.
12. Supponit hoc argumentum realem distinctionem inter causam & effectum, ex universali sententia PP. & Scholasticorum, nam August. l. 1. de Trin. c. 1. *Nulla enim res, inquit, se ipsam genuit, nisi.* Cyril. Alex. l. 1. in Zo. c. 2. de Verbo Divino loquens: *Genitum à Patre scriptura predicat, & veritas ita se habet, quod necessarii à generante genitum re ipsa distinguitur.* Nec aliunde probatur distinctio duarum personarum, nisi quia reales processiones fundant oppositas relationes producentis & producti. Manifesta quoque ratio realem distinctionem inter causam & effectum evincit. Nam causa efficiens præintelligitur existens, priusquam causans, cum operari sequatur ad esse: effectus autem vel terminus non potest præintelligi sub actu existentia ante productionem: ergo effectus nequit intelligi producere se ipsum.
13. Itaque minor principalis de implicancia processus in infinitum in causis per se subordinatis, probatur primò. Admissò processu in infinitum idem saltem mediata produceret se ipsum; sed non minus implicat mediata, quam immediata produci à se ipso, ob rationem primùm adductam: ergo implicat in causis per se subordinatis processus in infinitum.
14. Secundò. Si daretur iste processus in infinitum, tum infinitum pertransiri posset; sed hoc est contra naturam infiniti. Sequela patet: quia proximum & ultimum agens non agit, nisi in virtute

superiorum agentium, à quibus in operando dependet: ergo si daretur infinita series agentium, deberet aliquod superius agens pertransire illorum infinitorum agentium seriem, sicque influxum tribuere ultimo agenti.

Tertiò. Nullus daretur novus effectus in re ipsa natura: consequens est absurdissimum, ergo. Sequela probatur: Nulla causa operatur de novo nisi dependenter ab influxu cause primæ: sed dato processu causarum per se subordinatarum in infinitum, nulla foret causa prima: ergo etiam nulla causa de novo operaretur, vel produceret effectum. Minor est Advers. major probatur: nisi sit assignabile instans natura, in quo compleatur & terminetur dependentia effectus à suis causis, non potest causa completa efficacia producere suum effectum; sed sine causa prima nullum ejusmodi instans natura est assignabile, eo ipso quod quævis causa ab altera in infinitum dependeat, ergo causa nunquam poterit completa efficacia producere suum effectum.

Præterea, argumentis illustrissimi Godoy: ut causa possit producere suum effectum, oportet, ut sit sufficiens ad producendum effectum; sed nisi perveniatur ad primam causam, nulla causa est sufficiens: ergo ut causa producat suum effectum, perveniendum est ad causam primam. Major patet ex terminis. Minor prob. Causa dependens in causando ab alia priori non est se sola sufficiens ad producendum effectum: sed priusquam deveniatur ad causam primam omnes causæ dependent ab alia priori, hoc ipso, quod nulla sit prima, sed tantum intermedia: ergo nulla est sufficiens ad suppleendam alterius insufficientiam, & consequenter nullus produceret effectus.

Confirmatur primò. Non potest accidens seipsum solo aliud accidens sustentare, quia ex essentia dependet à subiecto sustentante? ergo etiam, quia causa media non prima, & essentialiter in causando dependens ab alia causa priori, nulla causa media se sola potest supplere insufficientiam alterius cause mediæ sibi subordinatæ.

Confirmatur secundò. Quia causa instrumentalis ex suo essentiali conceptu dependet ab alia causa, non potest se sola supplere insufficientiam alterius cause instrumentalis: ergo nec causa media poterit præbere sufficiens juxta alteri cause sibi subdita, cum sit essentialiter dependens à causa ulteriori.

Probatur quartò. Impossibile est, dari infinitam seriem ejusmodi moventium, quorum quodlibet distributive indigeat ab alio ex se moveri, quia simul tota collectio infinitorum moventium indigeat perfici & moveri ab alio extra se: sed hoc jam esset movens immotum, ut patet ex terminis. ergo. Major probatur: Infinitum finito additum nihil mutat in predicatis essentialibus, sed tantum ad genus quantitatis continuæ vel discretæ pertinentibus: sed insufficientia ad complendum effectum, & indigentia ulterioris cause est essentialis predicatum cujuslibet cause creatæ: ergo tamen ponas infinitas causas, manebunt insufficientes ad ponendum effectum, & indigent alio motore extra se.

Rursum: Implicat predicatum non quantitatis, vel præcendens à ratione quantitatis, totius, vel partis,

partis, convenit absolute secundum se omnibus partibus distributive, quin etiam conveniat iisdem collectivè sumptis: sed insufficientia ad se ipsa producendum vel movendum est tale pradicatum, ergo. Major probatur: In quibus pradicatis collectio & distributio non differunt, in ijs conveniunt: sed in istis pradicatis essentialibus non differunt: collectio enim partium nil aliud est, quam partes collectæ, iisque tantum superaddit rationem totius. Unde si omnes partes distributive sint substantiales, vel spirituales; tota collectio est talis. Si nulla partium est existens vel possibilis, neque collectio est existens vel possibilis.

21. Confirmatur. Etiam si foret infinita series instrumentorum, tamen omnes causæ instrumentales, tam collectivè, quam distributive acceptæ, indigent influxu causæ alterius principalis. Item si esset infinitus processus insipientium, tota illorum collectio egeret directione sapientis extra illam collectionem constituti: ergo pariter, quia singula moventia mota indigent alio movente extra se, etiam tota eorum collectio indiget distincto motore non moto.

Hinc optimè Damascenus: *Omnia quaecunque sunt, vel creata sunt, vel increata: si creata prorsus ab aliquo condita sunt. Oportet autem conditorem increatum esse: nam si etiam ille creatus est, emisso ab alio creatus est, donec ad increatum ali- quod procedendo perveniat.*

§. IV.

Causa demonstrationes existentia Divinae.

22. Tertia demonstratio petitur ex effectuum contingentia & necessitate entis necessarii. Si in mundo non esset aliquid ens essentialiter necessarium, nihil esset eorum, quæ sunt; imò nec quicquam eorum foret possibile: consequens est absurdissimum: ergo. Sequela probatur: tota collectio contingentium est quid indifferens ad esse & non esse, & aliquando non fuit: sed quod hoc modo est indifferens, non potest esse sibi ipsi ratio, cur potius sit, quam non sit, ex nihilo quoque & à nihilo fieri nil potest: ergo nisi admitas ens necessarium, nihil vel actualiter, vel possibile erit in mundo.

23. Confugit fortè Atheista ad circularem processum in infinitum; Sed præterquam quòd iste maneat refutatus ex dictis. Tota collectio omnium rerum creaturarum est ens contingens, ergo saltem potuit non esse. Da ergo aliquando non fuisse, tunc certè impossibile est aliquando esse, cum nihil possit se ipsum, & multò magis ex nihilo producere: ergo omnes creaturæ erunt impossibiles.

24. Quarta est demonstratio, quæ utitur D. Anselmo in Monolog. C. 4. Aliqua entia dicuntur magna vel minus bona propter maiorem vel maiorem

participationem illius, quod imparticipatè, & per se est optimum: sed datur in rerum natura ens majus & melius, magis vel minus bonum, perfectum, &c. ergo datur consequenter ens optimum maximum, quod est DEUS. Sic eleganter discurret Boetius. 3. de consol. *Quin existat (DEUS) sitq, veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur: quo fit, ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo perfectum quoque aliquid esse ne- nesse sit, &c.*

Quinta, quæ non tantum SS. PP. sed etiam eth. 25. nicipi Philosophis est familiaris demonstratio, petitur ab hujus universi ex partibus etiam inter se pugnantibus indissolubili nexu, pulchritudine, harmonia, ex ordinatissima tam caelestium, quam sub caelestium operandi efficaciam, motu, revolutione &c. Quæ cum calu adscribi nequeant, arguunt summam quondam providentiam directricem & dicitricem operum, mundo superiorem, attingentem à fine usque ad finem fortiter, & disponentem omnia suaviter. Sap. 8. unde & Celi enarrant gloriam DEI. Pl. 17. & una omnium creaturarum vox est: *Ipsè fecit nos, & non ipsa nos.* Pl. 99.

§. V.

Virum DEI existentia invincibiliter ignorari possit.

26. Absolute dari posse invincibilem DEI ignoran- tiam, non tantum ad longum tempus, sed etiam totà vità in hominibus ratione quidem capacibus, sed tamen incultis & hebetis ingenii probabilis censent Molina in præf. q. 2. c. 1. Zumel conc. 3. Ariaga disp. 2. le. 3. Pennahel disp. 2. le. 3.

Positive in nullo casu, nempe per media intrinsecè probantia ignorari posse, bene autem negative defectu instructionis & excitationis specierum, vel etiam per media extrinseca, putà auctoritatem malè instituentis, ad breve saltem tempus, docuit Magnif. P. Stadlmair in disp. de DEO. c. 1. n. 11. Multò plures præsertim in utraque tam Angelici, quam Subtilis Doctoris schola tenent, in nullo homine rationis compote, &c. quidem ad breve tempus, dari posse ignorantiam invincibilem DEI. Hanc tenent Aletius, Lyranus, Abulensis, Aureolus, Conet, Alvarez, Godoy, Reding, aliique plurimi, estque conformior doctrinæ D. Thomæ.

CONCLUSIO. In nullo casu homo rationis capax potest invincibiliter ignorare existentiam DEI. Hanc assertionem probat ipsa auctoritas S. Script. Sap. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia DEI, nec his debet ignosci, si enim tantum potuerunt scire, ut possent asstimare seculum, quomodo hujus Dominum non facillitè invenerunt?* Job. 36. *Omnes homines viderant eum, unusquisque invidetur procul.* Pl. 17. *Celi enarrant gloriam DEI, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Apostolus Rom. 1. *inexcusabiles vocat Philosophos, quia invisibilia ipsius (DEI) à creatura mundi (homine) per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* 2. Thessal. 1. dicitur *Christus Judex venturus in flamma ignis, dare vindictam ipsis, qui non noverunt DEUM.*

Probant secundo testimonia SS. PP. partim ad-

C 3

ducta 28.

duct sup. a. r. n. §. partim sequentia: Cypr. l. de van. idol. *hec est summa delicti, nolle agnoscere, quem ignorare non possis.* Tertul. l. r. adv. Marcion. *prima anima rationalis dei DEI notitia est.* Et l. despect. C. 2. *homo ignorat, quod ultero natura suggerit, DEVM esse?* August. tr. 106. in Jo. *Hec est vis vera divinitatis, ut creatura rationali iam ratione utenti penitus abscondi non possit.* Greg. 27. moral. c. 3. *Omnis homo, eo ipso, quod rationalis conditus est, debet ex ratione colligere sensum, qui se condidit, DEVM esse.* Paulus Orol. l. 6. hist. adv. pag. *DEVM quilibet hominum contemnere ad tempus potest, nescire in totum non potest.*

29. Probatur tertio ratione. Illud invincibiliter ignorari non potest, in cuius notitiam quilibet homo quantumvis rudis hebetisque ingenii saltem probabilissimo discursu, ipsoque nativo rationis impulsu devenire potest: sed in DEI cognitionem quilibet ita devenire potest, tum ex totius universi aspectu, tum ex sui ipsius notitia: unde ps. 138. dicitur: *mirabilis facta est scientia tua ex me.*

Ita pulcherrime observavit Theodoretus apud Van der verken d. 2. c. 4. *Si quis maximum & pulcherrimum adificium inspicens architectum miratur, & navigium videns bene pulchrum, instrumentum, nauegum considerat, & cum contemplatione imaginis memoria pictoris simul occurrit, multo magis mundi fabrica, que videtur, ad opificem videntes adducit.*

30. Probatur quarto. Impossibile est, ut homo invincibiliter ignoret omnia principia vite honeste, alias sequeretur hoc maximum absurdum, quod homo adultus propter invincibilem ignorantiam prorsus peccare non possit: atqui primum inter omnia principia moralibus principiis pre-supposita, est

DEVM esse, ex quo consequitur alterum universalissimum principium morale; DEVM esse colendum: ergo illius notitiam invincibiliter ignorare nemo potest.

Probatur quinto absurdis. Nam primo sequeretur hominem DEI invincibiliter ignoratum excusari ab omni peccato: quia quia ratione DEUS ignoratur, ea ratione etiam ignoratur, dari offensam DEI, esse averfionem a DEO: si ergo DEUS invincibiliter ignoratur, etiam inculpabiliter ignoratur offensam DEI, averfio a DEO; consequenter non potest esse voluntaria: si non voluntaria, ergo nec imputabilis in culpam. Secundo sequeretur, quod adultus rationis compos non posset exercere actum morale: quippe ejus exercitio pre-supponitur cognitio finis ultimi, ut sup. ex Tr. d. act. hum. Sequeretur tertio. Hominem in prima sua rationis aurora constitutum non teneri, ut se convertat in DEVM, quippe quem invincibiliter ignorare posset. Quarto, quod non omnis homo reciperet auxilia sufficientia ad salutem, cum esset aliqui invincibiliter destituti cognitione divinitatis, qua omnibus aliis auxiliis pre-supponitur.

Unde neganda est omni modo experientia ad-ducta a Pentateuce loco citato dicens: *in his Indiarum provinciis, praesertim hoc regno Peruano quotidie experimur esse aliquos homines adeo barbaros, ut nullam habeant DEI cognitionem, &c.* Etenim, quod non habeant vel habere potuerint notitiam Numinis valde claram, & ex perfecto discursu contractam, quin tamen in ipsa rationis aurora inchoatam Numinis supremi agnitionem, & quasi suspicionem quandam habuerint, & habere potuerint ex ipso universi aspectu, rudi saltem discursu comparatam, admitti non potest.

DISPUTATIO III.

DE NATURA DEI, EIUSQUE CONSTITUTIVO.

ARTICULUS I.

An essentia & natura DEI sint virtualiter distincta, habeantque duplex constitutum.

SUMMARIUM.

1. Inquiritur constitutum metaphysicum.	13. Propter distinctionem actus essendi & intelligendi.
2. Natura, ut virtualiter distincta ab attributis.	14. Ob puritatem actus primi inconceptibilis in DEO.
3. Quod est constitutum per modum simplicitatis.	15. Prima operatio vitalis in DEO non distinguitur virtualiter a natura.
4. Tres conditiones ad constitutum naturae requisitae.	16. Natura non est proprie relativa.
5. Diversitas sententiarum.	17. Disparitas inter naturam creatam & increatam.
6. Fundamentum distinguendi essentiam & naturam per habitudinem ad diversos actus.	
7. Propter sequelam operationis ad esse.	
8. Quia natura ad essentiam se habet, ut includens ad inclusum.	
9. Duo constitutiva pro essentia & natura.	
10. Reijcitur distinctio virtualis essentiae & naturae propter imperfectionem.	
11. Propter defectum purissime actualitatis, quam infert in DEVM.	
12. Et vitalitatis.	

§. I.

Pre-supposita, & status questionis.

1. **V**idimus DEVM esse, quod pertinebat ad primam questionem: *An est?* modò quidditativa DEI praedicata (quod pertinet ad alteram questionem *quid est?*) inspicimus; non quòd inquiramus ejusmodi quidditativum conceptum, qui divinitatem